

Цвид-Гром Олена Петрівна,

ORCID ID: 0000-0003-4348-9398

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет

Марчук Володимир Васильович,

ORCID ID: 0000-0002-8692-8656

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

УПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШІ НА ЗАНЯТТЯХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ГІБРИДИЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

IMPLEMENTATION OF AI TOOLS IN LANGUAGE AND LITERATURE CLASSES IN HIGHER SCHOOLS IN THE CONDITIONS OF HYBRIDIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS

У статті актуалізовано питання використання технологій штучного інтелекту на заняттях мовно-літературної галузі у вищій школі в умовах гібридизації освітнього процесу. Формат гібридного навчання надає здобувачам освіти доступ до різноманітних освітніх матеріалів: від онлайн-інструментів до реальних практичних занять. Така різноманітність допомагає враховувати різні стилі навчання, що робить освітній процес більш інклюзивним та ефективним. Гібридний формат сприяє персоналізованому навчанню, адже дає змогу студентам вивчати матеріал у зручному для них темпі. Адаптація ШІ в освіті у контексті етичності, прозорості та критичного мислення дає можливість створення освітньої екосистеми, перетворюючи процеси викладання та навчання на ефективні методи вивчення матеріалу та досягнення програмних результатів навчання. Важливо створити чіткі правила користування ШІ, які визначатимуть, як і для яких завдань його можна використовувати; навчати здобувачів перевіряти інформацію, аналізувати її достовірність і робити власні висновки. Для запобігання проявів академічної доброчесності актуальними стають усні опитування в усіх можливих формах, проєктне навчання, оцінювання портфоліо здобувачів. Для перевірки письмових робіт – пояснення етапів виконання завдання, аналіз поетапності роботи із текстом тощо. Безперечно, штучний інтелект не може замінити традиційне навчання, але він може розширити його можливості та підвищити якість надання освітніх послуг за умови етичного та раціонального його застосування, а також адаптації підходів до навчання, викладання, оцінювання та контролю знань здобувачів освіти, що є перспективами подальших наукових розвідок. Адже технології ШІ мають великі можливості позитивного впливу на досягнення програмних результатів навчання в умовах гібридизації освіти.

Ключові слова: штучний інтелект, мовно-літературна галузь, сучасні інформаційні технології, академічна доброчесність, гібридне навчання.

The article addresses the issue of using artificial intelligence technologies in language and literature classes in higher education in the context of hybridization of the educational process. The hybrid learning format provides students with access to a variety of educational materials: from online tools to real practical classes. Such diversity helps to take into account different learning styles, which makes the educational process more inclusive and effective. The hybrid format promotes personalized learning, as it allows students to study the material at a pace convenient for them. Adapting AI in education in the context of ethics, transparency, and critical thinking makes it possible to create an educational ecosystem, transforming teaching and learning processes into effective methods of learning material and achieving program learning outcomes. It is important to create clear rules for using AI, which will determine how and for what tasks it can be used; to teach applicants to check information, analyze its reliability, and draw their own conclusions. To prevent manifestations of academic dishonesty, oral surveys in all possible forms, project-based learning, and assessment of applicants' portfolios become relevant. For checking written works – explanation of the stages of completing the task, analysis of the stages of working with the text, etc. Undoubtedly, artificial intelligence cannot replace traditional learning, but it can expand its capabilities and improve the quality of educational services provided that it is used ethically and rationally, as well as adapting approaches to learning, teaching, assessment and control of knowledge of education seekers, which are prospects for further scientific exploration. After all, AI technologies have great potential for a positive impact on achieving program learning outcomes in the conditions of hybridization of education.

Key words: artificial intelligence, language and literature industry, modern information technologies, academic integrity, flexible learning.

Постановка проблеми. В умовах сучасних викликів, трансформаційних процесів у контексті забезпечення якості освітнього процесу та зростання ролі цифрових технологій в освіті, посилилась увага до гібридного навчання, яке поєднало очний (традиційний) формат із можливостями онлайн-освіти, створивши цілісне освітнє середовище, спрямоване на підвищення ефективності й доступності вищої школи. Завдяки залученню інтерактивних технологій, диференційованого підходу та значної частки самостійної роботи студентів, гібридний формат виявився дієвим інструментом підвищення мотивації та розвитку фахових компетентностей. Водночас, посилюється увага до технологій штучного інтелекту, відкриваються нові можливості для створення потужних інструментів в освітньому процесі. Ця технологічна еволюція спонукає освітян переосмислити педагогічні підходи, зосереджуючи увагу на розвитку критичного мислення та етичного використання ШІ. Роль штучного інтелекту в освітньому процесі змусила по-новому поглянути на взаємодію викладача – студента – сучасних технологій. Безперечно, освіта має адаптуватися під сучасні виклики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-дослідницький дискурс щодо застосування ШІ в освіті представлений значною кількістю наукових розвідок, зокрема: можливості та ризики використання ШІ в освітньому процесі (І. Адамович, О. Кулініч, А. Андрощук, Л. Ілійчук, О. Малюга та ін.); використання інструментів ШІ у вивченні іноземних мов, застосування чат-ботів (Л. Вікторова, А. Кочарян, К. Мамчур, О. Коротун, І. Качур, Є. Ярїз та ін.). Також вивченню можливостей ШІ в освіті присвятили свої дослідження: В. Бикова, Р. Гуревич, В. Бахрушина, Н. Морзе, С. Сисоєва, В. Осадчий, Є. Апатова, Н. Балик, А. Верлань, М. Жалдак та ін. Науковці досліджували актуальні питання розвитку технологій штучного інтелекту, їх імплементацію в освітню галузь, а також можливі виклики, загрози та перспективи, пов'язані з цим. У зв'язку із цифровою трансформацією освіти посилилась увага до вивчення гібридних форм навчання у вищій школі. Так, Т. Пахомова, Н. Надточій, І. Лемик здійснили аналіз гібридного навчання у вищій школі в умовах глобальної цифровізації освіти; Н. Морзе, О. Кузьмінська, А. Прохоров наголошують на мотиваційному аспекті та важливості цифрової

грамотності суб'єктів освітнього процесу. Сутність, недоліки та переваги змішаної форми навчання активно досліджували такі закордонні вчені як С. Bonk, С. Graham, Т. Hirmer, А. Henrich, Н. Kanuka, М. Oliver, Е. Stracke, К. Trigwell, С. Twigg та ін; зарубіжний досвід реалізації змішаного навчання вивчали М. Іващенко, Т. Бикова, Т. Клименко, Л. Мовчан, Н. Комісаренко, М. Чурсанова, Ф. Гарєєва, Д. Савченко та ін.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити можливості використання інструментів штучного інтелекту на заняттях мовно-літературної галузі у вищій школі в умовах гібридизації навчання.

Виклад основного матеріалу. Формат гібридного навчання надає студентам доступ до різноманітних освітніх матеріалів: від онлайн-інструментів (відеоуроки, тести, віртуальні симуляції) до реальних практичних занять. Така різноманітність допомагає враховувати різні стилі навчання, що робить освітній процес більш інклюзивним та ефективним. Окрім цього, гібридний формат сприяє персоналізованому навчанню, адже дає змогу студентам вивчати матеріал у зручному для них темпі. Дослідник Б. Марр заявляє, що ШІ не є загрозою для системи освіти, бо передбачає створення гібридної моделі навчання, яка буде спрямована на те, щоб отримати найкраще від наших систем із підтримкою штучного інтелекту та наших викладачів. Науковець окреслює його потенціал так: диференційоване та індивідуалізоване навчання; автоматизація адміністративних завдань; репетиторство та підтримка студентів поза аудиторією; універсальний доступ для всіх студентів [6].

Упровадження інструментів ШІ викликало занепокоєння серед академічної спільноти щодо питань академічної доброчесності та інформаційної гігієни. Ці проблеми можуть вирішуватися через зміну підходів до навчання та форм контролю. Застосування інструментів ШІ в освітньому процесі, зокрема використання його потенціалу для удосконалення програмних результатів навчання, має бути в рамках індивідуалізованого підходу.

У мовно-літературній галузі штучний інтелект також виявився ефективним. Так, завдання мають бути більш практико-орієнтовані, тоді чат-GPT буде просто інструментом, не більше. Також здатність ШІ аналізувати великі масиви текстів дозволяє інструментам ШІ простежити основні

тенденції, теми, які важко дослідити традиційними методами аналізу. Це дозволяє поглиблено досліджувати стилі, теми та історичні контексти творів.

Технологія штучного інтелекту ChatGPT, зокрема використання нейромережі для симуляції спілкування із відомими особистостями, дає широкі можливості для створення завдань із української літератури. Наприклад, при вивченні курсів історії літератури ШІ дає можливість відтворити віртуальну особистість письменника на основі його щоденників, творів та згадок сучасників. Такі віртуальні постаті зможуть вести бесіди, відповідати на запитання, висловлювати ставлення до подій сучасності через призму свого світогляду. Спілкування з віртуальною особистістю письменника зацікавлює та мотивує до вивчення їх творчості [2].

ШІ все частіше використовується для створення поезії, перекладу текстів та автоматизації літературних процесів. Ці можливості спрощують і прискорюють творчий процес, а також уможливають нові форми літературного вираження. Проте твори, створені штучним інтелектом, не здатні повністю передати глибину людської емоційності та індивідуального самовираження.

Використовуючи ШІ під час викладання української мови є можливість створювати персональні програми для студентів, враховуючи диференційований підхід у навчанні. Так, у лінгвістці широко застосовуються чат-боти (спеціальні програми, котрі симулюють онлайн-взаємодію з користувачем). Це дає можливість студентам розвивати свої навички на власному рівні та у своєму темпі. Чат-боти можуть використовуватися для віртуального спілкування зі студентами, допомагати розв'язувати завдання з граматики, вимови, лексики та інших аспектів мови. Значний позитивний ефект є у використанні ШІ для одержання знань і навичок у процесі вивчення іноземних мов, зокрема – багаторазове перечитування в перекладі слів, вимови та ін., тобто виконує роль репетитора, що є важливим у онлайн-навчанні [5].

Використання ШІ у процесі аналізу текстів не лише сприяє розвитку цифрової грамотності, але й формує навички критичного мислення, необхідні в епоху інформаційного перевантаження. Студенти набувають навичок оцінювати інформацію з різних джерел, виявляти маніпуляції та будувати власну аргументовану позицію. Автоматизація перевірки робіт із застосуванням ШІ розширює можливості для індивідуалізованого навчання, підвищення якості письма учнів та

ефективного використання часу викладача. Це сприяє глибшому розумінню мовних конструкцій та літературного аналізу, що є важливими навичками у сучасній освіті.

Можна виокремити наступні основні напрями застосування штучного інтелекту у мовно-літературній освітній галузі:

1. Персоналізація навчання. Персоналізація навчання за допомогою ШІ може значно покращити ефективність уроків мови та літератури, враховуючи індивідуальні потреби кожного студента. Наприклад: індивідуальні навчальні плани (ШІ може аналізувати рівень знань здобувачів та створювати персоналізовані завдання, які відповідають їхнім здібностям; адаптація матеріалів (технології ШІ дозволяють адаптувати навчальні матеріали із різними стилями навчання, наприклад, візуальними, аудіальними); рекомендації для читання (на основі інтересів студентів ШІ може пропонувати книги, статті чи інші ресурси); зворотний зв'язок (ШІ може надавати миттєвий аналіз виконаних завдань, допомагаючи зрозуміти свої помилки та вдосконалювати навички; інтерактивні вправи (використання чат-ботів або інших інструментів ШІ дозволяє практикувати мовлення, письмові навички та аналіз текстів у реальному часі); підтримка студентів із особливими потребами. Ці підходи допомагають зробити освітній процес ефективнішим, цікавим і доступним [3].

2. Автоматизація перевірки робіт. Завдяки ШІ можна швидко перевіряти граматику, орфографію, стилістику та давати конструктивні рекомендації. Штучний інтелект дозволяє скоротити час, витрачений на перевірку робіт, завдяки автоматичному аналізу тексту, виявленню мовних помилок та формуванню конструктивного фідбеку. Ось кілька способів, як це можна реалізувати на заняттях із української мови: розпізнавання мовних структур та контексту (сучасні алгоритми ШІ здатні аналізувати текст на глибокому рівні, розпізнаючи синтаксичну та семантичну будову речень. Це дозволяє не лише виявляти базові помилки, а й розуміти контекст, що важливо для літературного аналізу та творчих творів; перевірка граматики та орфографії (ШІ може автоматично аналізувати тексти учнів на наявність граматичних, орфографічних і пунктуаційних помилок, надаючи миттєвий зворотний зв'язок); оцінювання стилю та структури (інструменти ШІ здатні оцінювати стиль написання, логіку викладу думок і відповідність тексту заданій темі); виявлення плагіату (використання ШІ для перевірки унікальності текстів допомагає

забезпечити академічну доброчесність і стимулює учнів до самостійного написання робіт); аналіз творчих робіт (ШІ може надавати рекомендації щодо покращення творчих текстів, таких як есе чи оповідання, пропонуючи альтернативні формулювання або ідеї); індивідуальний зворотний зв'язок (використовуючи ШІ, викладачі можуть надавати персоналізовані рекомендації для кожного здобувача освіти, враховуючи його сильні та слабкі сторони. Автоматичний аналіз дозволяє створювати детальні коментарі до текстів, що включають рекомендації щодо виправлення помилок та покращення стилю); збір статистики та аналіз помилок (системи ШІ можуть збирати дані про типові помилки, що дозволяє коригувати програму навчання та зосередитися на найбільш проблемних аспектах. Це також допомагає виявити слабкі місця в розумінні граматичних правил або літературних прийомів).

3. Розвиток творчого письма. Генератори текстів допомагають студентам розширювати словниковий запас, пропонують ідеї для творів і аналізують стиль написаного. До прикладу: натхнення для ідей (ШІ може генерувати ідеї для оповідань, тем, заголовків або навіть пропонувати незвичайні сюжети); редагування та зворотний зв'язок (студенти можуть подавати свої тексти для аналізу, а ШІ може надавати конструктивні поради, виправляти граматику, пропонувати альтернативні слова або допомагати покращити структуру тексту); аналіз стилю (ШІ здатен аналізувати авторський стиль написання текстів, показувати, як можна вдосконалити використання художніх засобів, таких як метафори, епітети або порівняння); практика творчого письма (можливість взаємодіяти з ШІ у процесі написання діалогів, описів або іншого тексту, отримуючи миттєвий зворотний зв'язок); створення сценаріїв для інтерактивних історій (ШІ може виступати як співавтор інтерактивних творів, пропонуючи розвиток подій); створення поезії (використання ШІ для створення віршів та рим може зробити процес написання інноваційним). Ці підходи розвивають навички письма, стимулюють уяву та заохочують студентів створювати унікальні тексти [3].

4. Аналіз літературних творів. Аналіз літературних творів за допомогою ШІ кардинально змінює підхід до викладання літератури, роблячи його більше інтерактивним і глибоким. Зокрема: тематичний аналіз (ШІ може автоматично визначати основні теми, мотиви та ідеї в літературному тексті, сприяючи швидкому розумінню складних творів); стиль і мова (технології ШІ здатні

аналізувати стиль і мовні особливості автора, наприклад, метафори, порівняння); пошук зв'язків між текстами (ШІ допоможе знаходити спільні теми, схожі персонажі чи ідеї між різними творами, що може бути корисним для порівняльного аналізу); візуалізація аналізу (за допомогою ШІ можна створювати графіки, які відображають структуру сюжету або взаємовідносини між персонажами); інтерактивні інструменти (студенти можуть задавати питання про текст і отримувати відповіді, що допоможе поглибити їх розуміння); генерація альтернативних інтерпретацій (ШІ може пропонувати різні варіанти трактування подій і мотивів у тексті, допомагаючи розвивати критичне мислення).

5. Використання віртуальних помічників. ШІ-технології допомагають у створенні інтерактивних уроків, надаючи пояснення та додаткову інформацію в реальному часі. Віртуальні помічники можуть значно покращити освітній процес, особливо у вивченні мов. Вони можуть допомагати студентам із граматиною, вимовою, розширенням словникового запасу та навіть моделювати реальні діалоги. Існує чимало платформ та інструментів, які вже використовують віртуальні помічники у навчанні: *Duolingo* – популярний додаток для вивчення мов із елементами гейміфікації та AI-помічником для розмовної практики; *Chatbots для навчання* – освітні платформи, як-от EdTech компанії, інтегрують ботів для підтримки учнів (наприклад, *Replika* для розвитку мовлення); *Google Assistant / Siri* – можуть допомагати у запам'ятовуванні нових слів, вимові та перекладі текстів; *Speak.ai* – розпізнавання мовлення та аналіз тексту для вдосконалення навичок; *AI-асистенти в осями* – університети використовують ботів для автоматизації запитів студентів та підтримки онлайн-курсів. Аудіоінструменти з підтримкою ШІ допомагають удосконалювати вимову та аудіювання. Розпізнавання та синтез мовлення – це ключові технології у сфері штучного інтелекту, які дозволяють взаємодіяти з машинами за допомогою голосу. Так, розпізнавання мовлення (*Speech Recognition*) – перетворення усного мовлення в текст, використовується у голосових асистентах, автоматичних транскрипціях, системах керування голосом. Ці та багато інших програмних продуктів мають широкий спектр застосування: від голосових асистентів до автоматичного створення субтитрів [1].

6. Гейміфікація освітнього процесу. ШІ може створювати навчальні ігри, що робить засвоєння мови та літератури цікавішим і ефективнішим,

підвищує мотивацію учнів та зробити заняття з мови та літератури більш інтерактивними. Ігровими сценаріями для вивчення мови можуть бути інтерактивні діалоги, рольові ігри та симуляції можуть зробити навчання більш захопливим.

7. Розвиток критичного мислення. Використання ШІ у цьому контексті надає інструменти для автоматичного аналізу тексту, що допомагає виявити характерні риси маніпуляції, емоційного впливу чи упередженості. Так, ШІ може допомогти виявити мовні патерні, які часто використовуються для маніпуляції читачем (наприклад, емоційно забарвлені слова, надмірне використання суперлативів чи упереджені формулювання); допомогти розібрати структуру аргументів у текстах, виділити логічні зв'язки, виявити логічні помилки або хибні аналогії, що допомагає студентам розуміти, як формується думка автора; здійснити порівняльний аналіз джерел інформації, визначати їх достовірність, аналізуючи стиль написання, використання фактів тощо. За допомогою ШІ можна проводити аналіз літературних текстів, виділяючи авторські прийоми, що впливають на читача, і обговорювати, чи є ці прийоми маніпулятивними. Отримані дані з аналізу текстів можуть слугувати базою для дискусій та обговорення [3].

Існує великий масив ресурсів для роботи з текстами: GPT-3 (<https://beta.openai.com/>): генерація текстів, відповіді на запитання, створення діалогів; Grammarly (<https://www.grammarly.com/> – робота з граматикою, стилістикою та правописом текстів; Character.AI (<https://beta.character.ai/> – дозволяє «спілкуватися» з історичними постатями, на вибір); Festisite (<https://www.festisite.com/text-layout/maze> – створення анімованого відео); Studio D-ID (<https://studio.d-id.com/> – відео із картинки,

озвучене за текстом); Skybox Lab (<https://skybox.blockadelabs.com/> – створення ландшафтів); Wayfinder (<https://wayfinder.nfb.ca/> – анімована подорож через поезії краю); Poe (<https://poe.com/> – дозволяє створювати власні чат-боти [4].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, інструменти штучного інтелекту стають помічниками в умовах гібридизації навчання. Адаптація ШІ в освіті у контексті етичності, прозорості та критичного мислення дає можливість створення освітньої екосистеми, перетворюючи процеси викладання та навчання на ефективні методи вивчення матеріалу та досягнення поставлених результатів навчання. Важливо створити чіткі правила користування ШІ, які визначатимуть, як і для яких завдань його можна використовувати; навчати здобувачів перевіряти інформацію, аналізувати її достовірність і робити власні висновки. Для запобігання проявів академічної недобросовісності актуальними стають усні опитування в усіх можливих формах (монолог, діалог, дискусія), проєктне навчання, оцінювання портфоліо здобувачів тощо. Для перевірки письмових робіт – пояснення етапів виконання завдання, аналіз поетапності роботи із текстом тощо. Безперечно, штучний інтелект не може замінити традиційне навчання, але він може розширити його можливості та підвищити якість надання освітніх послуг за умови етичного та раціонального його застосування, а також адаптації підходів до навчання, викладання, оцінювання та контролю знань здобувачів освіти, що є перспективами подальших наукових розвідок. Адже технології ШІ мають великі можливості позитивного впливу на досягнення програмних результатів навчання в умовах гібридизації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ілійчук Л. Вплив штучного інтелекту на якість освіти: можливості, виклики та загрози. *Науково-педагогічні студії*. Вип.8. 2024. С. 232–248. URL: <https://surli.li/swyfnu> (дата звернення : 12.05.2025).
2. «На урок»: спілкування з видатними постатями минулого. URL: <https://naurok.com.ua/chat> (дата звернення: 07.04.2025).
3. Цвид-Гром О. Використання інструментів ШІ під час викладання дисциплін філологічної галузі у вищій школі. *Виклики та перспективи сучасної науки: теорія, практика, інновації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 10–11 квіт. 2025 р. / БНАУ, 2025. С. 212–215. URL: <https://surli.li/aspqvz> (дата звернення: 20.04.2025).
4. Штучний інтелект в освітніх галузях (мовно-літературна та математична освітні галузі) : навч.-метод. посіб. / Собченко Т. М., Доценко С. О., Боярська-Хоменко А. В. 2023. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 76 с. URL: <https://surli.li/bzzomr> (дата звернення: 09.04.2025).
5. Яріз Є. М. Використання штучного інтелекту у викладанні іноземних мов на сучасному етапі розвитку інформаційно-технічних технологій. *Вчені записки Харківського Гуманітарного Університету*. Вип. XXX, 2024. С.189–97. URL: <https://zenodo.org/records/11200810> (дата звернення: 09.04.2025).
6. Marr B. How Is AI Used In Education – Real World Examples Of Today And A Peek Into The Future. URL: <https://surli.cc/hmumhw> (дата звернення: 20.05.2025).